

Колодка Юлія

ORCID 0000-0003-2904-961X

Ад'юнкт,
Національний університет оборони України
(Київ, Україна)
E-mail: juldar525@gmail.com

МЕТОДОЛОГІЧНІ ПІДХОДИ ДО РОЗВИТКУ МІЖКУЛЬТУРНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ОФІЦЕРІВ ЗС УКРАЇНИ

Мета статті. Мета дослідження полягає у визначенні методологічних підходів і принципів, на провідних ідеях і положеннях яких відбувається розвиток міжкультурної компетентності офіцерів оперативної ланки управління (далі – офіцерів) Збройних Сил (далі – ЗС) України. Це важливо в умовах євроатлантичної інтеграції України, розширення співпраці з державами-членами НАТО та участі у багатонаціональних операціях.

Методологія. Дослідження базується на аналізі сучасних методологічних підходів і принципів розвитку міжкультурної компетентності, що необхідно у військовій сфері. Для досягнення цілей дослідження було застосовано комплексний метод, який включає комплексне застосування провідних ідей і принципів сучасних методологічних підходів до розвитку міжкультурної компетентності офіцерів ЗС України.

Наукова новизна. Наукова новизна статті полягає у адаптації основних ідей і принципів сучасних методологічних підходів до розвитку міжкультурної компетентності офіцерів ЗС України, які сприяють її цілеспрямованому розвитку в умовах військово-професійної підготовки з урахуванням специфіки військово-професійної діяльності в умовах багатонаціональної взаємодії військовослужбовців різних країн світу. Нині це надзвичайно важливо, оскільки для забезпечення професійного успіху українських офіцерів у складних і різноманітних міжкультурних заходах передбачають швидку адаптацію до культурних відмінностей суб'єктів взаємодії, які впливають на ефективність виконання спільних службових завдань.

Висновки. У статті з'ясовано сутність понять «методологія», «методологічний підхід», визначено основні методологічні підходи (аксіологічний, культурологічний, системний, контекстний, компетентнісний, суб'єктно-діяльнісний, андрагогічний). З'ясовано, що ці методологічні підходи створюють надійне методологічне підґрунтя для вдосконалення програм професійної підготовки офіцерів у міжкультурному аспекті, які діють у багатонаціональних середовищах і забезпечують їхню готовність до ефективної міжкультурної взаємодії.

Ключові слова: методологія, методологічний підхід, міжкультурна компетентність, Збройні Сили України, багатонаціональне середовище, професійна взаємодія, розвиток, офіцер оперативної ланки управління.

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями. У сучасних умовах міжнародної безпеки, коли глобальні виклики вимагають від країн максимальної співпраці у військовій сфері, розвиток міжкультурної компетентності офіцерів стає критично важливим елементом підготовки військових кадрів. Офіцери дедалі частіше залучаються до спільних операцій у складі багатонаціональних контингентів і тісно співпрацюють з іноземними партнерами, особливо з представниками блоку НАТО. «Закономірним є те, що в умовах полікультурного суспільства, тісної взаємодії представників різних культур однією з умов професійного зростання військовослужбовця, його професіоналізму та професійної суб'єктності є розвиток полікультурної компетентності» [11, с. 155].

До сучасних тенденцій світового розвитку, що зумовлюють виняткову актуальність проблеми розвитку полікультурної компетентності військових фахівців, належать:

– політична, економічна, культурна глобалізація і пов'язана з цими процесами інтернаціоналізація освіти;

– перехід до постіндустріального, інформаційного суспільства, в умовах якого істотно розширюються масштаби міжкультурної взаємодії, у зв'язку з чим особливу важливість набувають полікультурність і комунікативність фахівців [11, с. 156].

У цьому контексті необхідно забезпечувати ефективну їх міжкультурну взаємодію для досягнення спільних цілей, що потребує особливої уваги до методологічних підходів до розвитку міжкультурної компетентності.

Аналіз основних досліджень і публікацій з проблеми статті. Розвиток міжкультурної компетентності офіцерів є актуальним як методологічним і теоретичним, так і прикладним завданням в умовах інтеграції ЗС України до НАТО та їх участі у міжнародних операціях. У науковій літературі особлива увага приділяється методологічним підходам, педагогічним принципам і практичним технологіям формування цього виду компетентності різних фахівців. М. Шасмутдинова, С. Ніколаєва і В. Ягупов [5; 13; 14, 17] наголошують на важливості використання аксіологічного підходу для формування ціннісного ставлення до набуття освіти, інших культур, зокрема через інтеграцію культурологічного компонента міжкультурної компетентності фахівців. «Смисл цінностей в освіті полягає насамперед у тому, що вони формують систему значень, принципів, норм, канонів та ідеалів, які визначають цінність освіти в суспільстві, регулюють взаємодію суб'єктів в освітній сфері і формують ціннісний компонент у структурі навчальної діяльності тих, хто набуває певну освіту, педагогічної діяльності викладачів. Це пов'язано з таким фактом, що цінності, по-перше, формують найголовніше для кожної особи та фахівця – їх ставлення до світу, до речей, до діяльності, інших людей і до самого себе; по-друге, визначають в освіті поведінку і смисл діяльності її суб'єктів, ставлення, з одного боку, педагогів до педагогічної діяльності, до її смислу і результатів, з іншого – учнів (студентів, слухачів) до набуття освіти, навчальної діяльності та її смислу та основного результату. У зв'язку з цим у педагогічних дослідженнях одним із основних їх цілей має бути з'ясування ціннісної сфери суб'єктів освіти – педагогів і тих, хто набуває певну освіту – учнів (студентів, слухачів)» [14, с. 52].

Цей підхід доповнюється системним, що спрямований на забезпечення єдності теоретичної і практичної підготовки здобувачів освіти.

Культурологічний підхід описано в дослідженнях щодо впровадження культурної рефлексії та міжкультурного діалогу в освітніх програмах. З метою цілеспрямованого формування міжкультурної компетентності офіцерів у контексті міжнародної взаємодії необхідно модернізувати систему військової освіти на всіх рівнях, особливо професійну військовою освіту.

Суб'єктно-діяльнісний підхід акцентує увагу на формування суб'єкта професійної діяльності як носія певної професійної культури, у тому числі й безпосередньо військово-професійної, оскільки «Проблема суб'єктно-діялісного підходу військових фахівців як менеджерів є актуальною в силу таких причин: вища військова освіта має задовольняти інтелектуальні потреби особистості як суб'єкта життєдіяльності; вона має розвивати особистість курсанта (слухача) як суб'єкта творчої навчальної діяльності; вона має формувати постать майбутнього військового фахівця як суб'єкта творчої військово-професійної діяльності; вона має формувати офіцера як суб'єкта творчої управлінської діяльності» [16, с. 101–102].

Упровадження Концепції трансформації військової освіти за стандартами НАТО сприяє цьому процесу шляхом забезпечення інтеграції цінностей міжкультурного діалогу та адаптації освітніх програм підготовки вітчизняних військових фахівців до стандартів держав-членів НАТО. Концепція окреслює структурні та змістові аспекти розвитку військової освіти, а також конкретизує завдання, що підвищують здатність офіцерів ефективно взаємодіяти в умовах міжкультурного середовища до 2032 року [8].

Л. Прокопчук [9] наголошує на необхідності використання активних методів навчання для розвитку міжкультурної компетентності фахівців. Це дозволяє застосовувати контекстні моделі їх підготовки, що максимально наближені до реальних ситуацій у багатонаціональному середовищі. Ці методи найкраще використовуються при культурологічному та контекстному підходах до їх військово-професійної підготовки.

Проблема міжкультурної взаємодії часто акцентується у контексті підвищення психологічної готовності військових фахівців до роботи у багатонаціональних військових структурах. Такі науковці, як Т. Пономаренко, А. Левицька, В. Помилуйко [7; 3; 6] пропонують використовувати компетентнісний підхід, який поєднує формування і розвиток когнітивних, емоційних, комунікативних і поведінково-діяльнісних компонентів міжкультурної компетентності військових фахівців.

Низка науковців зазначають, що теоретичними засадами навчання дорослих є особистісне уявлення про навчання та його досвід, готовність учитися, а також орієнтація на навчання у контексті андрагогічного підходу [1].

Загалом, такі методологічні підходи можна творчо та водночас контекстно застосовувати для розвитку міжкультурної компетентності офіцерів, оскільки вони сприяють їх адаптації до багатокультурного військово-професійного середовища через комплексну систему навчання. Це забезпечує успішність їх військово-професійної діяльності у міжнародних операціях і співпраці з партнерами НАТО.

Формулювання мети статті. Метою даної статті є адаптація вимог методологічних підходів до розвитку міжкультурної компетентності офіцерів в умовах професійної взаємодії у багатонаціональному військово-професійному середовищі.

Висвітлення процедури теоретико-методологічного дослідження із зазначенням методів. Слід зазначити, що увагу акцентовано на комплексному підході до дослідження розвитку міжкультурної компетентності офіцерів. Основою дослідження стали аксіологічний, культурологічний, системний, контекстний, компетентнісний, суб'єктно-діялісний та андрагогічний підходи до розвитку міжкультурної компетентності офіцерів. Методика дослідження включала аналіз та узагальнення наукової

літератури закордонних та українських дослідників із проблеми статті для визначення методологічних підходів до розвитку міжкультурної компетентності офіцерів, системний аналіз і синтез, узагальнення наукових джерел, а також конкретизація сформульованих наукових положень. Результати систематизовано через методи графічної інтерпретації та узагальнення, що сприяло формулюванню рекомендацій.

Виклад основного матеріалу дослідження з обґрунтуванням отриманих наукових результатів. Міжкультурна компетентність у цілому характеризує практичну здатність офіцерів успішно взаємодіяти з представниками інших культур, розуміти їхні цінності, норми та поведінкові патерни, що є необхідним для успішного виконання ними військово-професійних завдань у багатонаціональному військово-професійному середовищі. Ця компетентність стала невід'ємною складовою військово-професійної підготовки офіцерів до діяльності у багатонаціональному військово-професійному середовищі, оскільки взаєморозуміння та взаємоповага між військовими різних країн сприяє зниженню напруженості між ними та підвищенню рівня довіри один до одного.

На нашу думку, «міжкультурна компетентність офіцерів – це їх професійно важливе психічне утворення, що характеризує теоретичну та практичну підготовленість, здатність і готовність як суб'єкта оперативної ланки військового управління до міжкультурної взаємодії з представниками різних культур та містить ціннісно-мотиваційний (цінності, мотивація міжкультурної поведінки та діяльності у військовій сфері та співпраці з іноземними партнерами), когнітивний (знання теоретичних підвалин міжкультурної поведінки та діяльності у військовій сфері з представниками різних культур), поведінково-діяльнісний (навички, вміння та здатність встановлювати, налагоджувати та підтримувати взаємини з іншомовними фахівцями та практичний досвід у співпраці з іноземними партнерами), комунікативний (здатність успішно спілкуватися та взаємодіяти з представниками різних культурних середовищ з урахуванням їхніх унікальних мовних, мовленнєвих, невербальних, культурних, поведінково-діяльнісних та інших особливостей), індивідуально-психічний (толерантність, емпатичність, відкритість до отримання нового досвіду) і суб'єктний (сприйняття самого себе як суб'єкта міжкультурної взаємодії, рефлексивність) компоненти» [18, с. 277].

Розвиток міжкультурної компетентності в офіцерів у військовому середовищі має свої особливості, оскільки тут важлива не лише загальна ерудиція, але й здатність швидко адаптуватися до нових умов і взаємодіяти з іншими військовими підрозділами у стресових ситуаціях, а також співпрацювати з іноземними партнерами. Крім того слід враховувати специфіку військової культури, яка в багатьох країнах має свої традиції, ритуали та стандарти поведінки. Отже, для успішного розвитку кожного із компонентів міжкультурної компетентності офіцерів необхідно визначити відповідні методологічні підходи.

Необхідність розвитку міжкультурної компетентності офіцерів зумовлена трансформацією професійної військової освіти відповідно до стандартів НАТО. Це викликано важливістю контекстної взаємодії з представниками армій країн НАТО, які нині беруть участь у військово-професійній підготовці українських військовослужбовців, досвідом, набутим під час російсько-української війни, а також створенням інституту професійної військової освіти «Вишкіл Лідерів» Національного університету оборони України. Основним завданням інституту є підготовка лідерів стратегічного та оперативного рівнів на засадах національного бойового досвіду, кращих практик країн-членів НАТО та надання підтримки іншим військовим навчальним закладам у підготовці фахівців на курсах професійної військової освіти. Такий контекст потребує уточнення методологічних засад дослідження та впровадження сучасних підходів, які сприяють формуванню цінностей, навичок і готовності до ефективної міжкультурної співпраці в умовах багатонаціонального середовища [2].

Зростання обсягу знань про міжкультурну взаємодію протягом останніх років висуває потребу у виборі такого методологічного підходу, який на конкретно-науковому рівні сприятиме узагальненню й практичному застосуванню офіцерами цих знань на практиці. Такий підхід має забезпечувати розвиток міжкультурної компетентності офіцерів, яка включає їх здатність до ефективної комунікації та взаємодії з представниками інших культур у багатонаціональних військових середовищах. Це передбачає інтеграцію теоретичних і практичних аспектів міжкультурної взаємодії у процесі професійної підготовки офіцерів із використанням сучасних методологічних підходів.

Проте, на нашу думку, спершу доцільно врахувати факт відсутності одноставної думки науковців щодо визначення понять «методологія» та «методологічний підхід» і визначити їх дефініції в контексті військово-професійної підготовки офіцерів. Зокрема, Педагогічний словник розкриває поняття «методологія» як систему засобів, прийомів, методів і принципів побудови діяльності [19, с. 139]. У своїх наукових працях Ю. Сурмін розкриває поняття «методологія» як «вчення про метод діяльності як такий, що включає принципи, методи діяльності і знання, що відображує їх, та складається з методології пізнання, методології практичної цільності та методології оцінки» [12, с. 42]. На думку Н. Мельник, методологією є «сукупність методів, засобів, принципів та процедур наукового дослідження, що застосовуються в процесі наукового пізнання визначеної проблеми» [4, с. 118].

Отже, у науковців немає чіткого розуміння цього поняття. У розрізі військово-професійної освіти поняття «методологія» обґрунтовуємо як систему взаємопов'язаних принципів, методів, прийомів, засобів і процедур, які застосовуються для розроблення, організації та реалізації освітньо-професійної діяльності, спрямованої на формування і розвиток професійних компетентностей військовослужбовців.

Організація педагогічного процесу у ВВНЗ може базуватися на різноманітних методологічних підходах. Дослідники справедливо підкреслюють, що термін «методологічний підхід» трактується як

система ключових ідей, принципів і концептуальних основ, що формує базу для вирішення певної дослідницької проблеми. А в контексті військово-професійної освіти *методологічний підхід* – це концептуальна основа, яка визначає напрями розроблення, структуру та реалізацію освітнього процесу в ВВНЗ, спрямованого на формування військово-професійної компетентності офіцерів, важливим компонентом якої у сучасного офіцера є міжкультурна компетентність. Він об'єднує теоретичні положення, принципи та методи, що дозволяють аналізувати різні педагогічні явища, проектувати інноваційні освітні програми та адаптувати навчальні практики до специфіки військово-професійної діяльності. Методологічний підхід забезпечує узгодженість між стратегічними цілями навчання та практичними його результатами, сприяє ефективному вирішенню завдань професійної підготовки офіцерів у ВВНЗ до міжкультурної взаємодії у іншомовному середовищі.

У сучасній педагогіці використовується широкий спектр методологічних підходів до військово-професійної підготовки офіцерів у ВВНЗ, серед яких є традиційні (системний, діяльнісний, культурологічний та ін.) та сучасні (компетентнісний, контекстний, аксіологічний, андрагогічний тощо). Ці підходи можуть служити методологічною основою для професійної освіти офіцерів, зокрема для розвитку їхньої міжкультурної компетентності. На думку В. Свистун, «зв'язки і відносини між складними об'єктами підпорядковуються різним законам і не можуть бути з'ясовані за допомогою одного методологічного підходу» [10, с. 36]. Таким чином, вирішення цієї проблеми вимагає використання різноманітних методологічних підходів.

Аналіз і узагальнення наукових дисертацій, публікацій і сучасного педагогічного досвіду, зокрема в сфері професійної освіти військовослужбовців, дозволив визначити оптимальну кількість методологічних підходів, необхідних для формування цієї компетентності. Зокрема, виділено ключові методологічні підходи, які є базовими для створення інтегрованої системи розвитку міжкультурної компетентності офіцерів у контексті сучасних викликів і завдань військової освіти.

Отже, з урахуванням структури міжкультурної компетентності офіцерів виділяємо основні методологічні підходи, які, на нашу думку, зможуть якісно і результативно забезпечувати її розвиток (рис. 1).

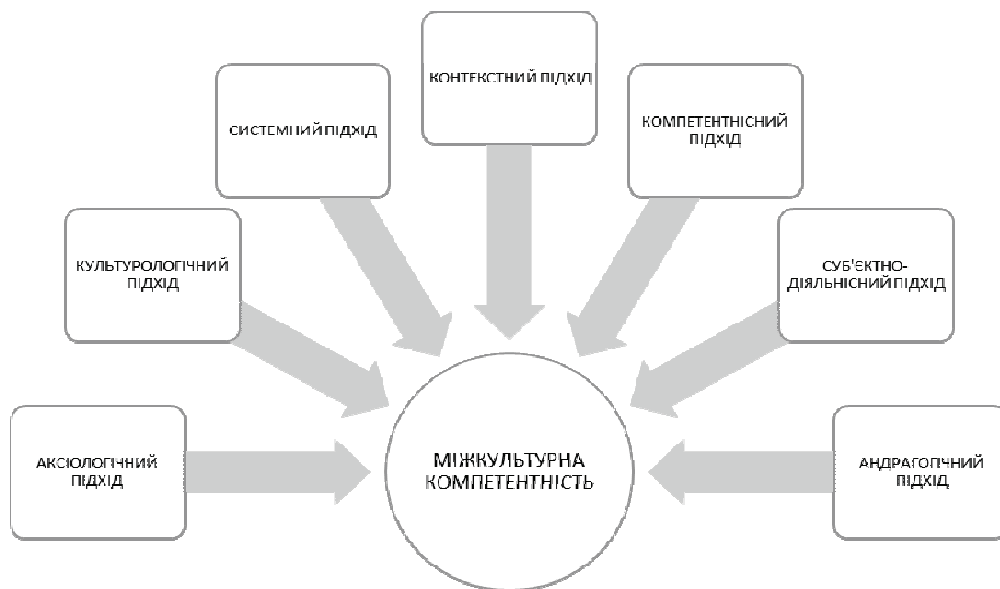

Рис. 1. Основні методологічні підходи до розвитку міжкультурної компетентності офіцерів у ВВНЗ

Аксіологічний методологічний підхід до розвитку міжкультурної компетентності офіцерів спрямований на формування їх ціннісних орієнтацій і мотиваційних настанов, які забезпечують результативну міжкультурну взаємодію у багатонаціональному середовищі. З наукової точки зору цей підхід базується на розумінні культури як сукупності значущих для суспільства цінностей і норм, що впливають на поведінку та комунікацію його суб'єктів.

Даний підхід передбачає ознайомлення офіцерів з елементами культур інших народів, що сприяє усвідомленню значущості культурного різноманіття та взаємосумісності представників різних культур у багатонаціональному військово-професійному середовищі. Створення ситуацій для рефлексії щодо власних і інших культурних цінностей сприяє формуванню та розвитку у них толерантності. Мотивація до співпраці стимулює бажання взаємодіяти з представниками інших культур через вирішення практичних завдань, що включають вирішення реальних ситуацій міжкультурного характеру. Важливим є акцент на етиці військової діяльності в багатонаціональному середовищі та на особистісному розвитку як суб'єкта міжкультурної взаємодії, що підсилює їхню готовність і здатність до співпраці з партнерами з держав-членів НАТО.

Такий підхід дозволяє офіцерам розвивати емпатію, гнучкість, толерантність і культурну чутливість, що є основою їхньої міжкультурної компетентності та формує її ціннісно-мотиваційний компонент.

Культурологічний методологічний підхід спрямований на формування здатності офіцерів до ефективної взаємодії з представниками інших культур шляхом розуміння, поваги та інтеграції їхніх культурних особливостей у професійну діяльність. З наукового погляду цей підхід базується на ідеях культурної антропології, соціології культури та філософії діалогу. У педагогіці він передбачає вирішення таких завдань:

- залучення знань про історію, традиції, релігію, соціальні норми й цінності різних культур до навчального процесу – вивчення культурного контексту майбутньої військово-професійної діяльності;
- критичне осмислення відмінностей і подібностей між культурами, зокрема в професійній військовій сфері – міжкультурний аналіз;
- створення умов, наближених до реальних міжкультурних ситуацій, зокрема через рольові ігри, симуляції та кейс-стаді – іммерсійний підхід;
- розвиток здатності розуміти й поважати культурні відмінності – формування культурної чутливості;
- інтеграцію знань із соціології, психології, лінгвістики та міжнародних відносин – використання міждисциплінарного підходу;
- застосування отриманих знань при виконанні реальних військово-професійних завдань під час міжнародних навчань чи співпраці – практичне закріплення.

Такий підхід формує когнітивний і поведінково-діяльнісний компоненти міжкультурної компетентності, сприяє успішному спілкуванню та взаємодії офіцерів у багатонаціональному середовищі й підвищує їхню готовність до виконання військово-професійних завдань у культурно складних умовах.

Системний підхід до розвитку міжкультурної компетентності офіцерів передбачає цілісне розуміння цього процесу як взаємозалежної сукупності компонентів, що забезпечують успішну професійну діяльність у багатонаціональному середовищі. З педагогічної точки зору цей підхід акцентує увагу на взаємозв'язках між теоретичними знаннями, практичними навичками, ціннісними настановами та комунікативними здатностями офіцерів.

Цей підхід забезпечує підготовку офіцерів до виконання професійних завдань у багатонаціональних операціях, підвищує результативність міжкультурної комунікації, формує здатність до адаптації у багатокультурних умовах військово-професійної діяльності. Це забезпечує системне формування не тільки знань, навичок і вмінь, але й критично важливих ціннісних настанов і мотивації для успішної взаємодії в міжнародному військовому середовищі. Він дозволяє педагогічно обґрунтувати навчальні програми для офіцерів оперативної ланки управління, спрямовані на інтеграцію теоретичних, практичних і рефлексивних компонентів. Таким чином, він стає основою для становлення компетентних військових лідерів, здатних діяти в багатонаціональних середовищах відповідно до стандартів НАТО та вимог сучасного світу.

Контекстний методологічний підхід до розвитку міжкультурної компетентності офіцерів зосереджується на адаптації освітнього процесу ВВНЗ до реальних умов їх військово-професійної діяльності. Він передбачає створення навчальних середовищ, які моделюють ситуації, з якими офіцери можуть стикатися під час взаємодії з міжнародними партнерами. Це включає використання кейс-методів, симуляцій, рольових ігор, аналізу реальних ситуацій, що відображають різноманітність культур, а також інтеграцію міждисциплінарних знань. Особливий акцент робиться на формуванні здатності до аналізу й адаптації поведінки залежно від культурного середовища. Цей підхід сприяє розвитку гнучкості, критичного професійного мислення та рефлексії, дозволяє офіцерам усвідомлено застосовувати свої знання і навички в контекстах, що відповідають стандартам НАТО. У результаті контекстний підхід допомагає підготувати офіцерів до ефективної міжкультурної комунікації в умовах міжнародного військового співробітництва.

Компетентнісний підхід є основоположним підходом щодо розвитку міжкультурної компетентності офіцерів у системі професійної освіти. Цей підхід орієнтований на досягнення практичного результату, підготовленість, здатність і готовність офіцерів діяти в умовах міжкультурної взаємодії як її творчого суб'єкта, вирішувати проблеми в багатонаціональному середовищі та ефективно застосовувати знання на практиці. Він модернізує традиційну модель, доповнюючи її ціннісними, мотиваційними та поведінковими аспектами, що забезпечують готовність офіцера до інтеграції у міжкультурне середовище і ефективної співпраці з міжнародними партнерами. Під впливом такого підходу офіцер має не лише оволодіти сукупністю військово-професійних знань, навичок і умінь, а бути готовим і здатним їх практично застосовувати як «суб'єкт військово-професійної діяльності» [15] – військовий професіонал.

Суб'єктно-діяльнісний методологічний підхід до розвитку міжкультурної компетентності офіцерів передбачає формування їхнього внутрішнього сприйняття себе як активних учасників міжкультурної взаємодії. Він акцентує увагу на рефлексії, самопізнанні та розвитку особистої відповідальності за результати власної діяльності. Офіцери мають не тільки усвідомлювати свою роль як суб'єктів міжкультурної взаємодії, але й мати здатність критично оцінювати власні культурні упередження, розпізнавати та приймати інші культурні цінності. З урахуванням цього аспекту у навчальному процесі ВВНЗ важливим є використання таких методів, які спонукають до самостійного аналізу власної культурної ідентичності та взаємодії з представниками інших культур. Включення рефлексивних вправ, навчання через досвід та активне обговорення має допомагати сформуванню гнучкості у прийнятті рішень, сприяючи кращому адаптуванню до різних культурних середовищ. Цей підхід стимулює розвиток здатності до самоуправління, що є важливим аспектом для ефективної участі в міжнародних операціях, взаємосумісності з представниками армій держав-членів НАТО та співпраці з іноземними партнерами.

Андрогогічний методологічний підхід орієнтований на особливості навчання дорослих, зокрема військовослужбовців, що вже мають життєвий і професійний досвід. Цей підхід передбачає активну

участь усіх учасників у навчальному процесі ВВНЗ, спрямовану на розвиток здатності до самостійного навчання та критичного осмислення культурних відмінностей. Важливим є створення ситуацій, що спонукають офіцерів до рефлексії, а також врахування їх життєвого досвіду як основи для інтеграції нових знань про міжкультурну взаємодію. Це сприяє формуванню гнучкості у прийнятті рішень та ефективній міжкультурній комунікації в умовах міжнародної співпраці.

Таким чином, описані вище методологічні підходи дозволятиме формувати цілісну систему розвитку міжкультурної компетентності офіцерів у ВВНЗ, яка відповідає викликам сучасного військового середовища.

Висновки та перспективи подальших наукових розвідок. У статті проаналізовано сучасні наукові дослідження й публікації з проблеми формування та розвитку міжкультурної компетентності, розкрито сутність понять «методологія» та «методологічний підхід». Визначено ключові методологічні підходи, зокрема аксіологічний, культурологічний, системний, контекстний, компетентнісний, суб'єктно-діяльнісний та андрагогічний, які забезпечують системний та інтегрований підхід до підготовки офіцерів до діяльності в багатонаціональному середовищі. Запропоновані підходи формують міцне методологічне підґрунтя для вдосконалення освітніх програм, спрямованих на розвиток їхньої здатності до міжкультурної взаємодії.

Таким чином, реалізація цих підходів сприяє підвищенню готовності офіцерів до успішної військово-професійної діяльності в багатонаціональних середовищах, забезпечують їх результативність у контексті стандартів НАТО.

References

1. Біда О., Орос І., Чичук А. Застосування андрогогічного підходу при підготовці фахівців у ЗВО. *Наукові записки. Серія: Педагогічні науки*. 2022. Вип. 205. С. 12–17.
Bida, O., Oros, I., Chychuk, A. (2022). Zastosuvannia androhohichnoho pidkhdodu pry pidhotovtsi fakhivtsiv u ZVO. [Application of the androgynous approach in the training of specialists in higher education institutions]. *Naukovi zapysky. Seriya: Pedahohichni nauky* [Scientific notes. Series: Pedagogical sciences]. 205. 12–17 [in Ukrainian].
2. Інститут професійної військової освіти «Вишкіл лідерів». URL: <https://nuou.org.ua/u/stru/insti/nnc-mmd/>. (дата звернення: 14.03.2025).
Instytut profesiinoi viiskovoi osvity «Vyshkil lideriv». [Institute of Professional Military Education «Leaders Training»]. Retrived from: <https://nuou.org.ua/u/stru/insti/nnc-mmd/> [in Ukrainian].
3. Левицька А. І. Формування готовності майбутніх лікарів до міжкультурної взаємодії у професійній діяльності: дис. ... доктора філософії з педагогіки: 015 Професійна освіта. Одеса: ПНПУ імені К. Д. Ушинського, 2022. 255 с.
Levytska, A. I. (2022). Formuvannia hotovnosti maibutnikh likariv do mizhkulturnoi vzaiemodii u profesiinii diialnosti [Formation of future doctors' readiness for intercultural interaction in professional activity]: dys. ... doktora filosofii z pedahohiky: 015 Profesiina osvita. Odessa: PNPu imeni K. D. Ushynskoho. [in Ukrainian].
4. Мельник Н. В. Теоретичні підходи до сутності поняття «методологія» у сучасному правознавстві. *Університетські наукові записки*. 2020. 3-4. С. 117–124.
Melnyk, N. V. (2020). Teoretychni pidkhody do sutnosti poniattia «metodolohiia» u suchasnomu pravoznavstvi. [Theoretical approaches to the essence of the concept of «methodology» in modern jurisprudence]. *Universytetski naukovi zapysky* [University research notes]. 3-4. 117-124 [in Ukrainian].
5. Николаева С. Ю. Сучасні підходи до реалізації міжкультурної іншомовної освіти. *Science and Education a New Dimension. Pedagogy and Psychology*. 2018. Iss. 162. № 6 (66). P. 31–36.
Nikolaieva, S. Yu. (2018). Suchasni pidkhody do realizatsii mizhkulturnoi inshomovnoi osvity. [Modern approaches to the implementation of intercultural foreign language education]. *Science and Education a New Dimension. Pedagogy and Psychology*. Iss. 162. № 6 (66). PP. 31–36 [in Ukrainian].
6. Помилуйко В. Ю. Психологія розвитку ключових компетентностей у дорослому віці: дис. ... д-ра псих. наук: 19.00.07. Київ: НПУ імені М. П. Драгоманова, 2020. 541 с.
Pomyluiko, V. Yu. (2020). Psykholohiia rozvytku kliuchovykh kompetentnostei u doroslomu vitsi. [Psychology of the development of key competencies in adulthood]: dys. ... d-ra psykhn. nauk: 19.00.07. Kyiv: NPU imeni M. P. Drahomanova, 541 s. [in Ukrainian].
7. Пономаренко Т. І. Психологічні чинники розвитку комунікативної компетентності майбутніх психологів у медійному просторі: дис. ... докт. філос. у галузі психології: 053 Психологія; 05 Соціальні та поведінкові науки. Київ, 2022. 281 с.
Ponomarenko, T. I. (2022). Psykholohichni chynnyky rozvytku komunikatyvnoi kompetentnosti maibutnikh psykholohiv u mediinomu prostori [Psychological Factors of Development of Future Psychologists' Communicative Competence in the Media Space]: dys. ... dokt. filos. u haluzi psykholohii: 053 Psykholohiia; 05 Sotsialni ta povedinkovi nauky. Kyiv. [in Ukrainian].
8. Постанова Кабінету Міністрів України від 23 листопада 2011 р. № 1341 «Про затвердження Національної рамки кваліфікацій». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1341-2011-%D0%BF#Text>.
Postanova Kabinetu Ministriv Ukrainy vid 23 lystopada 2011 r. № 1341 «Pro zatverdzhennia Natsionalnoi ramky kvalifikatsii». [On approval of the National Qualifications Framework]. Retrived from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1341-2011-%D0%BF#Text> [in Ukrainian].

9. Прокопчук Л. В. Використання активних методів навчання для розвитку міжкультурної компетенції. *Стратегії міжкультурної комунікації в мовній освіті сучасного ВНЗ*: зб. матеріалів IV Міжнар. наук.-практ. конф., м. Київ (15 берез. 2018 р.). Київ: КНЕУ, 2018. С. 161–167.
Prokorchuk, L. V. (2018). Vykorystannia aktyvnykh metodiv navchannia dlia rozvytku mizhkulturnoi kompetentsii. [Using active learning methods to develop intercultural competence]. *Stratēhii mizhkulturnoi komunikatsii v movnii osviti suchasnoho VNZ*: zb. materialiv IV Mizhnar. nauk.-prakt. konf., m. Kyiv (15 berez. 2018 r.). Kyiv: KNEU, pp. 161–167. [in Ukrainian].
10. Свистун В. І. Методологічні підходи до управління розвитком професійно-технічної освіти в умовах ринкової економіки. *Науковий вісник Інституту ПТО НАПН України. Професійна педагогіка*. 2015. № 9. С. 35–41.
Svystun, V. I. (2015). Metodolohichni pidkhody do upravlinnia rozvytkom profesiino-tekhnichnoi osvity v umovakh rynkovoi ekonomiky. [Methodological approaches to managing the development of vocational education in a market economy]. *Naukovyi visnyk Instytutu PTO NAPN Ukrainy. Profesiina pedahohika* [Scientific Bulletin of the Institute of Vocational Training of the National Academy of Sciences of Ukraine. Professional Pedagogy]. № 9. 35–41 [in Ukrainian].
11. Свистун В. І. Полікультурна компетентність військовослужбовця як суб'єкта діяльності з підтримання міжнародного миру і безпеки. *Проблеми освіти*. 2019. Вип. 92. С. 154–158.
Svystun, V. I. (2019). Polikultura kompetentnist viiskovosluzhbovtsia yak subiekta diialnosti z pidtrymattia mizhnarodnoho myru i bezpeky. [Multicultural competence of a serviceman as a subject of activities for the maintenance of international peace and security]. *Problemy osvity* [Education problems]. 92. 154–158 [in Ukrainian].
12. Сурмін Ю. П. Майстерня вченого. Навчально-методичний центр «Консорціум з удосконалення менеджмент-освіти в Україні». Київ, 2006. 302 с.
Surmin, Y. P. (2006). Maisternia vchenoho. [Scientist's workshop]. *Navchalno-metodychnyi tsentr «Konsortsium z udoskonalennia menedzhment-osvity v Ukraini»*. Kyiv. 302 s. [in Ukrainian].
13. Шамсутдинова М. С. Аксиологічна парадигма підготовки майбутніх фахівців з іноземної мови. *Іноватика у вихованні*. 2023. № 17. С. 368–376.
Shamsutdynova, M. S. (2023). Aksiolohichna paradyhma pidhotovky maibutnikh fakhivtsiv z inozemnoi movy. [The axiological paradigm of training future foreign language specialists]. *Innovatyka u vykhovanni* [Innovation in education]. 17. 368–376. [in Ukrainian].
14. Ягупов В. В. Аксиологічний вимір європейського освітнього простору та методологічні проблеми українських дослідників у педагогіці. *Ціннісно-орієнтований підхід в освіті і виклики євроінтеграції*: матеріали міжнар. наук.-метод. конф. (Суми, 29-30 травня 2020 р.). Суми: Сумський державний університет, 2020. С. 51–53. URL: <https://surl.li/ozrgoj>.
Yahupov, V. V. (2020). Aksiolohichnyi vymir yevropeiskoho osvitnoho prostoru ta metodolohichni problemy ukrainskykh doslidnykiv u pedahohitsi. [Axiological Dimension of the European Educational Space and Methodological Problems of Ukrainian Researchers in Pedagogy]. *Tsinnisno-orientovanyi pidkhid v osviti i vyklyky yevrointehratsii: materialy mizhnar. nauk.-metod. konf. (Sumy, 29-30 travnia 2020 r.)* [Value-oriented approach in education and challenges of European integration: materials of the international scientific-methodological conference (Sumy, May 29-30, 2020)]. Sumy: Sumskyi derzhavnyi universytet, 2020. 51–53. URL: <https://surl.li/ozrgoj> [in Ukrainian].
15. Ягупов В. В. Професійна суб'єктність, суб'єкт військово-професійної діяльності як інтегральний результат професійної підготовки офіцерів. *Теорія і практика професійної майстерності в умовах ціложиттєвого навчання*: монографія. Житомир: Рута, 2016. С. 223–233. URL: <https://core.ac.uk/download/pdf/77241548.pdf>.
Yahupov, V. V. (2016). Profesiina subiektnist, subiekt viiskovo-profesiinoi diialnosti yak intehralnyi rezultat profesiinoi pidhotovky ofitseriv. [Professional subjectivity, subject of military professional activity as an integral result of professional training of officers]. *Teoriia i praktyka profesiinoi maisternosti v umovakh tsilozhyttievoho navchannia: monohrafiia* [Theory and practice of professional skills in the context of lifelong learning: monograph]. Zhytomyr: Ruta, pp. 223–233. Retrived from: <https://core.ac.uk/download/pdf/77241548.pdf> [in Ukrainian].
16. Ягупов В. В. Суб'єктно-діяльнісний підхід як ефективна методологічна основа формування готовності військового керівника до управлінської діяльності. *Проблеми та перспективи формування національної гуманітарно-технічної еліти*: зб. наук. пр. 2008. Вип. 17 (21). С. 101–111.
Yahupov, V. V. (2008). Subiektno-diialnisnyi pidkhid yak efektyvna metodolohichna osnova formuvannia hotovnosti viiskovoho kerivnyka do upravlinskoï diialnosti. [The subjective-activity approach as an effective methodological basis for the formation of a military leader's readiness for managerial activity]. *Problemy ta perspektyvy formuvannia natsionalnoi humanitarno-tekhnichnoi elity: zb. nauk. pr.* [Problems and prospects of the formation of the national humanitarian and technical elite: collection of scientific works]. 17 (21). 101–111 [in Ukrainian].
17. Ягупов В. Ціннісно-мотиваційний компонент професійної компетентності фахівців: методологічний аспект. *Вісник Національного університету оборони України*. 2022. №6 (64). С. 207–219.
Yahupov, V. (2022). Tsinnisno-motyvatciynyi komponent profesiinoi kompetentnosti fakhivtsiv: metodolohichnyi aspekt. [Value and motivational component of professional competence of specialists: methodological aspect]. *Visnyk Natsionalnoho universytetu obrony Ukrainy* [Collection of Scientific Works of the National Defense University of Ukraine]. 6 (64). 207–219. [in Ukrainian].

18. Ягупов В. В., Колодка Ю. О. Сутність, зміст і структура міжкультурної компетентності офіцерів оперативної ланки управління. *Військова освіта: збірник наукових праць Національного університету оборони України*. 2024. № 1 (49). С. 277–290.
Yahupov, V. V., Kolodka, Y. O. (2024). Sutnist, zmist i struktura mizhkulturnoi kompetentnosti ofitseriv operativnoi lanky upravlinnia. [The Essence, Content and Structure of Intercultural Competence of Operational Level Officers]. *Viiskova osvita: zbirnyk naukovykh prats Natsionalnoho universytetu obrony Ukrainy* [Military Education: Collection of Scientific Works of the National Defense University of Ukraine]. 1 (49). 277–290 [in Ukrainian].
19. Ярмаченко М. Д. Педагогічний словник. Київ: Педагогічна думка, 2001. 516 с.
Yarmachenko, M. D. (2001). *Pedahohichniy slovnyk*. [Pedagogical dictionary]. Kyiv: Pedahohichna dumka, 516 [in Ukrainian].

Kolodka Yulia

ORCID 0000-0003-2904-961X

PhD student,

National Defence University of Ukraine (Kyiv, Ukraine)

E-mail: juldar525@gmail.com

METHODOLOGICAL APPROACHES TO THE DEVELOPMENT OF INTERCULTURAL COMPETENCE OF UKRAINIAN ARMED FORCES OFFICERS

Purpose. *The purpose of the study is to identify methodological approaches and principles based on leading ideas and concepts that drive the development of intercultural competence among officers of the operational command level of the Armed Forces of Ukraine. This is particularly significant in the context of Ukraine's Euro-Atlantic integration, expanding cooperation with NATO member states, and participation in multinational operations.*

Methodology. *The research is grounded in the analysis of modern methodological approaches and principles essential for the development of intercultural competence in the military sphere. To achieve the research objectives, a comprehensive method was applied, incorporating the integrated use of leading ideas and principles from contemporary methodological approaches for developing intercultural competence among officers of the Armed Forces of Ukraine.*

Scientific Novelty. *The scientific novelty of the article lies in the adaptation of key ideas and principles of modern methodological approaches for the development of intercultural competence among officers of the Armed Forces of Ukraine. These adaptations facilitate the targeted development of intercultural competence during professional military training while considering the specificities of professional military activities in the context of multinational interactions among service members from different countries. This is especially crucial today, as ensuring the professional success of Ukrainian officers in complex and diverse intercultural engagements requires rapid adaptation to cultural differences among interaction participants, which significantly impacts the effectiveness of joint operational tasks.*

Conclusions. *The article clarifies the essence of the terms «methodology» and «methodological approach» and identifies the main methodological approaches (axiological, cultural, systemic, contextual, competency-based, subject-activity, and andragogical). It has been determined that these methodological approaches provide a reliable foundation for improving professional training programs for officers in the intercultural dimension. This enhancement prepares them to operate effectively in multinational environments and ensures their readiness for efficient intercultural interactions.*

Keywords: *methodology, methodological approach, intercultural competence, Armed Forces of Ukraine, multinational environment, professional interaction, development, operational command-level officer.*

Стаття надійшла до редакції 18.02.2025

Рецензент – доктор педагогічних наук, професор **Д.П. Кисленко**